

politikens væren. Det er samme tankegang, Schott er inde på i sit etik-kapitel, hvor hun betoner konflikten, både mellem subjekter og internt i subjektet, som noget, der hverken kan eller skal renses bort. En kønnets etik bør ikke handle om at gøre kønnet til en identitet. Men snarere om at rangere det under det universelle.

Lilian Munk Rösing, adjunkt ved Afdeling for Litteraturvidenskab, Københavns Universitet, kritiker ved dagbladet Information

Denne anmeldelse har tidligere, i en lidt kortere version, været bragt i dagbladet *Information*

GRUPPEBILLEDE MED DAME

Hege Skjeie & Mari Teigen: Menn imellom. Mannsdominans og likestillingspolitikk. Makt og Demokratiutredningen. Gyldendal Akademisk, Oslo 2003. 246 sider. 293 Nkr.

Kønsbalancen i de nordiske Landes eliter er paradoksalt (Hirdman 2002). Den politiske elite afspejler en relativ lighed, mens andre typer af eliter – som det private erhvervsliv, offentlig ledelse, forsvaret og akademia – er karakteriseret af en udpræget mandsdominans. I de skandinaviske magtudredninger dokumenteres denne parallelle “eliteinterne rangordning”, hvis konsekvens er, at megen nordisk samfundsstyring formes i og præges af “samtaler mellem mænd” (s. 11).¹ I overensstemmelse med den danske elite er den norske befolket af kvinder (16%) og mænd (84%) med en urban, privilegeret baggrund og består i store træk af midaldrende, hvide mænd med over- og middelklassebaggrund.

Det er derfor i konfliktfyldt farvand, at Hege Skjeie (Oslo Universitet) og Mari Teigen (Institut for samfundsforskning Oslo) navigerer *Menn imellom* lastet med nye komparative data: En interviewundersøgelse med 1700 personer baseret på den norske magtudredningseliteundersøgelse (Gulbrandsen et al. 2002) og to spørgeskemaundersøgelser (en landsdækkende omnibus og den norske Medborgerundersøgelse fra 2001).

Ovenstående datasæt kvalificerer et sparsomt udforsket felt

i dansk forskning. Alene af den grund må det klø i fingrene på enhver samfundsvidenskabelig kønsforsker herhjemme at læse værket. Og det er en fornøjelse. Den danske magtudredning har dokumenteret en række demografiske elitekarakteristika i det 20. århundrede (Christiansen, Møller & Tøgeby 2001, 2002), ligesom analyser af køn, magt og elite er tematiseret i antologien *Kønsmagt under forandring* (Borchorst (red.) 2002). Derudover har forskningsprogrammet GEP (*Køn, Magt og Politik*) dokumenteret holdninger til kønspolitiske spørgsmål blandt danske kvinder og mænd (Christensen & Siim 2001). *Menn imelloms* bidrag udgøres både af de kvalitative interviews med det norske eliteudvalg og af det komparative perspektiv på kønspolitiske holdninger blandt elite og befolkning. De kvalitative interviews og det komparative perspektiv er *greatly missed* i den hjemlige debat, og at undersøgelsen gør det muligt at analogisere til danske forhold, er i sig selv en vital pointe.

I det første kapitel præsenterer forfatterne deres normative tilgang til begreber om ligestilling, frihed og demokrati inden for en ramme af positive og negative frihedsrettigheder. Ligestilling anskues på den ene side som et frihedsprincip *til* selvbestemmelse og *fra* kønsdiskriminering og som et demokratisk krav om lige ret *til* deltagelse (s. 13). Det understreges, at deltagelsesdimensionen (kvinders deltagelse i eliter) ikke kan henføres til kvindelighed eller til kønsforskelle i erfaringer. Retten til deltagelse

begrundes derimod i en demokratisk norm om lige deltagelse i samfundsinstitutioner (s. 28).²

Ligestilling betragtes på den anden side som en offentlig pligt, et politisk reformprojekt, et *forhandlet kompromis* og som et felt, der er blevet "annekteret" af det politisk/administrative system med dets "kvantificeringstrang" og "politiske udjævningsambition."

Kompromisbegrebet anvendes til en diskussion af en anden af bogens pointer, nemlig den, at ligestilling i Norge er en rettlighed med "vigepligt", der kolliderer med tros-, forhandlings-, organisationsfriheden og individuelle ligebehandlingsprincipper. Bogens begreb om kønsretfærdighed skrives ind i en teoretisk ramme om anerkendelse og omfordeling formuleret af den amerikanske politiske teoretiker Nancy Fraser (1997). Tre tematikker kan beskrive dens centrale projekt.

Ved at diskutere kønsforskelle i statistiske termer påviser forfatterne for det første paradokset om den norske "verdensmester i ligestilling" (s. 66). De ironiserer over diskrepansen mellem denne (inter) nationale (selv)opfattelse og den dokumenterede mandsdominans inden for alle norske hierarkier. Diskrepansen illustreres ved forskellen mellem den offentlige elites – statsministre, departementschefer, rektorer mv. – generelle erklæring sig hundrede procent for ligestilling i offentligheden og den mere begrænsede problematisering af mandsdominansen og "ligestillingspolitisk til-

tagsiver", som kan identificeres i undersøgelsens data med selvsamme eliteudvalg. Faktisk konkluderer forfatterne, at "ligestillingslandet" er en ren illusion på toppen af de norske hierarkier. Væsentlige kønsforskelle spiller ind, idet der er langt flere elitekvinder end mænd, som er "entusiaster" i bestræbelserne på at iværksætte tiltag for at opnå en mere lige kønsfordeling.³

"Elitemænd" i retsvæsenet og det private erhvervsliv eksponerer en særlig lav grad af problembevidsthed og tilslutning til ligestillingspolitiske tiltag. Undersøgelsen viser, at centrale virksomheder i norsk samfundsliv ikke er omfattet af ligestillingstiltag trods flere årtiers offentlig debat. Dette gælder fx det private erhvervsliv, hvor offentlige debatter kun i begrænset omfang har ansporet til interne initiativer for at øge kvindeandelen. Mange ledere i det private erhvervsliv lever i "ligestillingsrum" (s. 100, 214).

Menn imellom belyser for det andet årsager til den dokumenterede mandsdominans, som den opfattes af elitegrupperne selv. Afsættet for diskussionen er teoretiske forklaringstyper som kodificering, homosocial reproduktion, efterslæbstenen og udbud og efterspørgsel. Der er ligeledes her signifikante kønsforskelle i kvinder og mænds forklaringsuniverser. Hvor kvinder tillægger uformelle netværk på egne virksomheder stor betydning for rekrutteringspraksis, vinder denne forklaring ikke tilslutning blandt mænd. Netværk ansues af mænd som en res-

source i ledelsessammenhæng, mens disse blandt kvinder mest betragtes som en barriere (s. 121-122). Den alment accepterede forklaring blandt det mandlige eliteudvalg handler om udbud; altså at der er for få kvindelige ansøgere til lederstillinger. Skjeie og Teigen pointerer, at en sådan overbevisning ikke kan være frakoblet "enhver realitetsorientering", men at den også kan udgøre en bekvem forklaring på den skæve kønsbalance.

Endeligt tematiseres retorikken omkring norsk ligestilling på baggrund af Hernes' (1987) typologi over argumenter for politisk deltagelse. Her gøres ligestilling til et spørgsmål om lige samfundsdeltagelse, som begrundes i hhv. et argument om *retfærdighed* (deltagelse som en rettlighed), *ressourcer* (deltagelse som udnyttelse af kønsforskelle og den samlede 'talentpool') og *interesser* (deltagelse som repræsentation af begge køns konfliktfyldte interesser). Hvor det vigtigste argument for ligestilling i befolkningsudvalget er retfærdighed, er det for eliteudvalget hovedsageligt ressource- og talentargumentet, som vinder støtte (s. 203).

Jeg savner en bredere udfoldelse af bogens teoretiske begrebsapparat; især Nancy Frasers begreb om anerkendelse og omfordeling, som ikke i særligt vidt omfang inddrages i den empiriske analyse. Når det er sagt, er bogens fortjeneste sammentænkningen af ligestilling, demokrati og rettligheder til frihed og selvbestemmelse ("ligestillingens rettlighedsperspektiv") og dens komparative

dokumentation af holdninger til kønspolitiske spørgsmål i befolkning og elite. Den demokratiske optik revitaliserer og supplerer den danske videnskabelige debat om ligestilling og magteliter.

Citatet i bogens kolofon opsummer værket: "Jeg skulle gerne tilbudt Dem stolen min, frue – hvis bare jeg ikke selv satt på den" (Groucho Marx).

NOTER

1. Se de skandinaviske eliteundersøgelser: Christiansen, Møller & Togeby 2001, 2002, Borchorst (red.) 2002 (Danmark), Gulbrandsen et al. 2002, Skjeie & Teigen 2003 (Norge) og den svenske kvindemagtudredning for analyser af ledelse, magt og køn. Se også Niklasson & Wängnerud (2004, under udgivelse) for de første resultater fra den nye svenske eliteundersøgelse.
2. Et parallelt argument indgår i den danske magtudredning, hvor det konkluderes, at det danske samfund anskuet i et medborgerperspektiv stadigvæk er karakteriseret af ligestillingsproblemer, og

at disse er et brud på princippet om lige *de facto* rettigheder for alle medborgere (Togeby et al. 2003, 81-95).

3. I undersøgelsen dokumenteres det, at det i eliteudvalget er hver tredje kvinde, som er "ligestillingsentusiast", mens det kun er hver tiende mand (s. 82). Den svenske eliteundersøgelse dokumenterer samme tendens (Niklasson & Wängnerud 2004, under udgivelse).

LITTERATUR

· Borchorst, Anette (red.) (2002). *Kønsmagt under forandring*, Hans Reitzels Forlag, Kbh.
· Christensen, Ann-Dorte & Birte Siim (2001). *Køn, demokrati og modernitet. Mod nye politiske identiteter*. Kbh, Hans Reitzels Forlag
· Christiansen, Peter Munk, Birgit Møller & Lise Togeby (2001). *Den danske elite*, Hans Reitzels Forlag, Kbh.
· Christiansen, Peter Munk, Birgit Møller & Lise Togeby (2002). "Køn og eliter" i Borchorst, A.(red).(2002). *Køns-*

magt under forandring, Hans Reitzels Forlag, Kbh. pp. 72-91
· Fraser, Nancy (1997). *Justice Interruptions. Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*, Routledge, New York & London.

· Gulbrandsen, Trygve et al. (2002). *Norske makteliter*, Makt og Demokratiutredningen, Gyldendal Akademisk, Oslo.

· Hernes, Helga Marie (1987). *Welfare state and Woman power: Essays in State Feminism*, Universitetsforlaget, Oslo.

· Hirdman, Yvonne (2002). "Könsmakt under förändring". *Netverket for Nordisk Velferdsstatshistorie*, Newsletter No. 18, March, pp. 10-15.

· Niklasson, Birgitta & Lena Wängnerud (2004): 'Maktens Åsikter' under udgivelse, den svenske eliteundersøgelse

· Togeby, Lise et al. (2003): *Magtudredningens slutrapport*, Aarhus, Aarhus Universitetsforlag

*Christina Fiig, ph.d.,
ekstern lektor,
Aalborg Universitet*